

Krótkie doniesienie – Short communication

Nowe stanowiska *Metopoplax ditomoides* (A. Costa, 1847)

i *Metopoplax origani* (Kolenati, 1845) (Hemiptera: Heteroptera: Oxycarenidae) w Polsce

BARTŁOMIEJ PACUK¹, GRZEGORZ GIERLASIŃSKI^{2*}

¹ ul. Powstańców Wielkopolskich 21/4, 85-090 Bydgoszcz

² Zbiory Przyrodnicze, Wydział Biologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, 61-614 Poznań

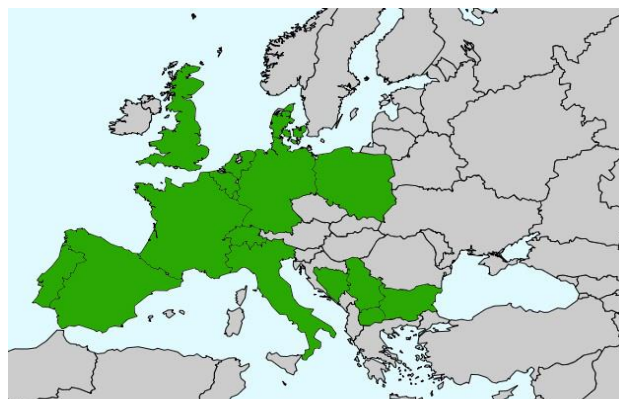
*autor do korespondencji: ggierlas@gmail.com

Abstract. [New records of *Metopoplax ditomoides* (A. Costa, 1847) and *Metopoplax origani* (Kolenati, 1845) (Hemiptera: Heteroptera: Oxycarenidae) in Poland]. The paper presents new records of *Metopoplax ditomoides* (second and third record in the country) and *Metopoplax origani* (known from Poland since the second half of the 19th century). In Strzelewo (Wielkopolsko-Kujawska Lowland), both species occurred simultaneously. Bearing in mind the hybridization of *M. ditomoides* and *M. fusciner-vis*, the paper also discusses the possibility of hybridization of species presented in this work. Additional information about biology and distribution in Europe of *Metopoplax ditomoides* are also provided.

Key words: true bugs, Lygaeoidea, faunistics, distribution, new record, expansive species, biodiversity, Poland.

Rodzaj *Metopoplax* Fieber, 1860 reprezentowany jest jedynie przez trzy gatunki występujące w Palaearktyce (Aukema i Rieger 2001; Aukema i in. 2013), z których jak dotąd z Polski wykazano dwa, a mianowicie *M. origani* (Kolenati, 1845) przez Smreczyńskiego (1954) oraz *M. ditomoides* (A. Costa, 1843) (Lis B. i Kadej 2019). Stwierdzenie trzeciego z nich, *M. fusciner-vis* Stål, 1872, również wydaje się możliwe, gdyż gatunek ten znany jest m. in. z Belgii, Holandii i środkowych Niemiec (Baugnee i in. 2000; Aukema i in. 2005; Gruschwitz 2006).

Przedstawiciele gatunku *Metopoplax ditomoides* to owady niewielkich rozmiarów, osiągające od 3,5 do 4,0 milimetrów długości ciała. Ubarwienie ciała jest czarne i silnie kontrastuje z żółtawymi półpokrywami, przyciemnionymi jedynie w części wierzchołkowej. Membrana, zwykle z wyraźnie widocznymi żyłkami, jest przezroczysta. Głowa i przedplecze są głęboko punktowane, pokryte jasnymi, wyprostowanymi włoskami. Tarczka również posiada wyraźne punktowanie. Nadustek silnie rozszerzony w części wierzchołkowej wystaje przed policzki (w odróżnieniu od *M. origani*, u którego nadustek nie jest rozszerzony i nie wystaje przed policzki). Stosunkowo cienkie czułki są ciemno ubarwione, z wyjątkiem członu drugiego, który jest żółty z ciemniejszą częścią nasadową i wierzchołkową. Wyrostki u nasady czułków skierowane są na zewnątrz. Odnóża są wyraźnie dwukolorowe z ciemno ubarwionymi udami i jasnymi goleniami (Péricart 1998).

Ryc. 1. *Metopoplax ditomoides*: rozmieszczenie w Europie [Fig. 1. *Metopoplax ditomoides*: distribution in Europe].

Metopoplax ditomoides stwierdzony został dotychczas w siedemnastu krajach Europy (ryc. 1), głównie na zachodzie i południu kontynentu (w przypadku Danii są to informacje niepublikowane, dostępne na stronie internetowej www.naturbasen.dk), a także w północnej Afryce (Aukema i Rieger 2001; Aukema i in. 2013). Wykazywany był także z Łotwy (Saars 1931; Spungis 2003), jednakże z powodu braku okazów dowodowych w kolekcjach został ostatecznie usunięty z listy pluskwików występujących w tym kraju (Spungis 2009). W ostatnich latach zawleczony został także do obu Ameryk (Wheeler Jr. i Hoebeke 2012; Flores i Rivas 2018), gdzie dorosłe osobniki stwierdzano na plan-

tacjach orzecha laskowego (*Corylus avellana* L.), a także w siedzibach ludzkich (Wheeler Jr. i Hoebeke 2012).

Z Polski wykazany niedawno na podstawie okazów najprawdopodobniej zawleczonych (Lis B. i Kadej 2019). Deckert (2004) zauważa, iż istotną rolę w rozprzestrzenianiu się tego gatunku w ostatnich latach odgrywa transport morski i lądowy. Inni autorzy zwracają uwagę na zwiększający się zasięg tego gatunku od Europy Zachodniej w kierunku Europy Środkowej (Aukema 2003; Dietze i in. 2006), podkreślając szybkie tempo tego procesu, a nawet określając gatunek jako inwazyjny (Aukema i in. 2004; Schmolke i in. 2006).

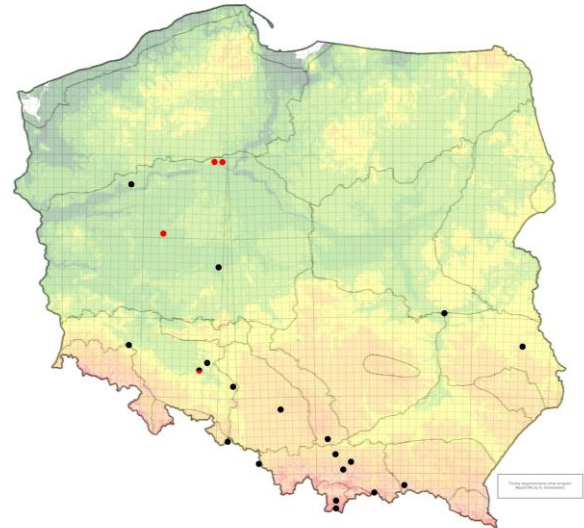
Ryc. 2. *Metopoplax ditomoides*: okaz zebrany w Strzelewie (fot. A. Taszakowski i G. Gierlasiński) [**Fig. 2.** *Metopoplax ditomoides*: specimen collected in Strzelewo (photo by A. Taszakowski & G. Gierlasiński)].

Pokarmowo *M. ditomoides* związany jest z roślinami z rodzajów *Matricaria* L. (rumianek), *Tripleurospermum* Sch. Bip. (maruna) i *Anthemis* L. (rumian). Sporadycznie notowany również na innych roślinach (np. na winorośli *Vitis vinifera* L. czy lebiodce pospolitej *Origanum vulgare* L.), co może wskazywać na polifagizm tego gatunku (Arzone i in. 1990; Péricart 1998; Flores i Riveras 2018). Występuje wszędzie tam, gdzie rosną jego rośliny żywicielskie (Aukema i in. 1997).

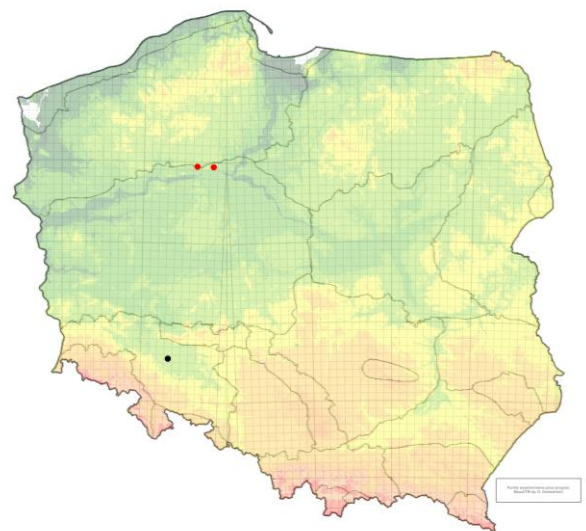
W europejskiej literaturze jako jego siedliska wymieniano: ugory, place budowy, pobocza dróg, łąki (również górskie), skraje lasów i śródleśne polany, tereny ruderalne, miedze, piaszczysto-gliniaste nasypy, kamieniołomy wapienia, winnice, brzegi rzek i solniska (Arzone i in. 1990; Protić 1996; Aukema i in. 1997; Baugnee i in. 2000; Gruschwitz 2003; Dietze i in. 2006; Cuesta Segura i in. 2010; Aubourg i Gargatte 2014). Dorosłe osobniki pojawiają się w maju oraz w czerwcu i pozostają aktywne aż do września. Zimuje, podobnie jak *M. origani*, imago (Péricart 1998).

Metopoplax origani znany jest z obszaru Polski od ponad 150 lat, choć w pracach Nowickiego (1868) i Łomnickiego (1882) podawany był pod nazwą *Microplax*

interruptus, a kilkadziesiąt lat później (Stobiecki 1915) jako *Microplax interrupta* (Smreczyński 1954; Cmoluchowa 1990). Od tamtej pory potwierdzono występowanie tego gatunku w 19 kwadratach siatki UTM (Beskid Wschodni i Zachodni, Dolny i Górny Śląsk, Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Wyżyna Krakowsko-Wieluńska, Wyżyna Lubelska, Sudety Wschodnie, Kotlina Nowotarska i Tatry) (Gierlasiński i Taszakowski 2020).

Ryc. 3. *Metopoplax origani*: rozmieszczenie w Polsce (czerwone punkty – nowe dane) [**Fig. 3.** *Metopoplax origani*: distribution in Poland (red points – new data)].

Ryc. 4. *Metopoplax ditomoides*: rozmieszczenie w Polsce (czerwone punkty – nowe dane) [**Fig. 4.** *Metopoplax ditomoides*: distribution in Poland (red points – new data)].

Poniżej autorzy prezentują pierwsze w Polsce stanowiska *M. ditomoides* w środowisku naturalnym oraz nowe stanowiska *M. origani*.

Metopoplax origani (ryc. 3): Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Kruszyn (XU99), 5.08.2019, leg. B. Pacuk, det. G. Gierlasiński; Poznań, Plewiska (XU20), 24.08.2019, leg. S. Konwerski, det. G. Gierlasiński; Strzelewo (XU89), 21.08.2019, 3 exx., leg. & det. B. Pacuk, ver. G. Gierlasiński & A. Taszakowski; Śląsk Dolny, Brzeg (XS73), 2.01.2020, leg. J. Regner, det. G. Gierlasiński.

Metopoplax ditomoides (ryc. 4): Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Sadki (UTM XU69), 15.07.2019, leg. & det. B. Pacuk, ver. G. Gierlasiński; Strzelewo (XU89), 21.08.2019, 2 exx., leg. & det. B. Pacuk, ver. G. Gierlasiński & A. Taszakowski.

Występowanie obu gatunków w kraju zilustrowano na mapach (ryc. 3, 4).

Na stanowisku w Sadkach *M. ditomoides* odłowiono na pniu obumarłej, pozbawionej kory topoli, stojącej na brzegu rzeki Rokitki. Stanowisko położone jest na północno-wschodnich obrzeżach miejscowości. W bezpośrednim sąsiedztwie miejsca odłowienia gatunku znajduje się niewielki teren ruderalny, zaś stanowisko ze wszystkich stron otaczają pola uprawne.

Na stanowisku w Strzelewie omawiany gatunek odłowiono na uschniętych roślinach zielnych, porastających teren ruderalny, otoczony z trzech stron zadrzewieniem z udziałem robinii *Robinia pseudoacacia* L., dębów *Quercus* spp. i klonu zwyczajnego *Acer platanoides* L. Razem z *M. ditomoides* odłowiono również trzy osobniki *M. origani*. Stanowisko znajduje się na północnym skraju miejscowości Strzelewo, a w najbliższej okolicy, poza wspomnianym wyżej zadrzewieniem, znajdują się głównie pola uprawne i zabudowa wiejska.

Warte podkreślenia jest odłowienie *M. ditomoides* i *M. origani* na jednym stanowisku w Strzelewie, gdyż w literaturze niewiele jest takich informacji. Autorom znane są prace z Niemiec i Bułgarii, podające współwystępowanie tych dwóch gatunków (Voigt i Rietschel 1993; Josifov 1999). Nieco więcej takich danych dotyczy *M. ditomoides* i *M. fuscinerwis*. Prace zwracające uwagę na współwystępowanie tej pary gatunków dotyczą Belgii (Baugnee i in. 2000), Niemiec (Gruschwitz 2003), Hiszpanii (Costas i Vázquez 2004), Holandii (Aukema i in. 2005) i Wielkiej Brytanii (Harvey 2008; Ryan 2018). W miejscach, gdzie występują razem, stwierdza się obecność osobników o cechach pośrednich (Aukema i in. 2005; Dietze i in. 2006; Harvey 2008; Ryan 2018), obserwowano też kopulację *M. ditomoides* i *M. fuscinerwis* (Aukema i in. 2005). Istnieją przypuszczenia, że gatunki te mogą ulegać hybrydyzacji (Péricart 1998). W tym kontekście istotne są również informacje o współwystępowaniu *M. ditomoides* i *M. origani*, być może w ich przypadku hybrydyzacja jest również możliwa.

Zebrany materiał po oznaczeniu włączony został do prywatnej kolekcji drugiego autora oraz zbiorów w Instytucie Biologii, Biotechnologii i Ochrony Środowiska Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

W pracy przyjęto granice regionów zoogeograficznych na podstawie Katalogu Fauny Polski [KFP] (Burakowski i in. 1973) oraz podział fizyczno-geograficzny Polski wg Kondrackiego (2011) [RFG]. Do wygenerowania map użyto niekomercyjnego programu MapaUTM ver. 5.3 (<https://www.heteroptera.us.edu.pl/mapautm.html>, autor: G. Gierlasiński).

Podziękowania

Autorzy pragną serdecznie podziękować dr. Arturowi Taszakowskiemu (Uniwersytet Śląski w Katowicach) za weryfikację oznaczeń, cenne wskazówki do manuskryptu tej pracy oraz za przygotowanie grafiki *Metopoplax ditomoides*, a także Jarosławowi Regnerowi i Szymonowi Konwerskiemu za udostępnienie swoich danych.

Piśmiennictwo – References

- Arzone A., Vidano C., Alma A. 1990. Vineyard agroecosystem Heteroptera in the Mediterranean Region. *Scopolia, Suppl.* 1: 101–107.
- Aubourg J.-B., Gargatte J.-L. 2014. Hétéroptères Lygaeidae de Haute-Normandie. *L'entomologiste Haut-Normand* 4: 9–32.
- Aukema B. 2003. Recent changes in the Dutch Heteroptera fauna (Insecta: Hemiptera). *Proc. 13th Int. Coll. EIS, September 2001*: 39–52.
- Aukema B., Bos F., Hermes D., Zeinstra P. 2004. Wantsen van de Nederlandse Waddeneilanden II (Hemiptera: Heteroptera). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 21: 79–122.
- Aukema B., Bos F., Hermes D., Zeinstra P. 2005. Nieuwe en interessante Nederlandse wantsen II, met een geactualiseerde naamlijst (Hemiptera: Heteroptera). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 23: 37–76.
- Aukema B., Hermes D. J., Woudstra J. H. 1997. Interessante Nederlandse wantsen (Heteroptera). *Entomologische Berichten* 57: 165–182.
- Aukema B., Rieger Ch. (red.) 2001. Catalogue of the Heteroptera of the Palearctic Region. Volume 4. The Netherlands Entomological Society. Wageningen: XIV + 346 ss.
- Aukema B., Rieger Ch., Rabitsch W. 2013. Catalogue of the Heteroptera of the Palearctic Region. VI. Supplement. The Netherlands Entomological Society, Amsterdam, XXIII + 629 ss.
- Baugnee J.-Y., Dethier M., Constant J., Bruers J., Viskens G., Bruge H. 2000. Hétéroptères nouveaux ou remarquables pour la faune de Belgique. *Bulletin de la Société Royale Belge d'Entomologie* 136: 124–143.
- Bunalski M. 2020. Pluskwiaki różnoskrzydłe (Hemiptera: Heteroptera) północno-zachodniej Polski. Część 6. Pentatomoidea: Pentatomidae. *Wiadomości Entomologiczne* 39: 20–30.
- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1973. Chrząszcze Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, część 1. *Katalog fauny Polski* 23(2): 1–232.
- Cmoluchowa A. 1990. Heteroptera – Pluskwiaki różnoskrzydłe Geocorisae – pluskwiaki lądowe: Pentatomorpha, Cimicomorpha. [w:] Razowski J. (red.) Wykaz zwierząt Polski. Tom I. Część XXXII/1–20. Insecta: Protura – Planipennia. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wrocław – Warszawa – Kraków, 158 ss.

- Costas M., Vázquez Á. 2004. Estudio faunístico de los Lygaeidae (Heteroptera) del Macizo Central de la Sierra de Gredos (Ávila, España). *Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa* **34**: 185–198.
- Cuesta Segura D., Baena Ruiz M., Mifsud D. 2010. New records of terrestrial bugs from the Maltese Islands with an updated list of Maltese Heteroptera (Insecta: Hemiptera). *Bulletin of the Entomological Society of Malta* **3**: 19–39.
- Deckert J. 2004. Zum Vorkommen von Oxycareninae (Heteroptera, Lygaeidae) in Berlin und Brandenburg. *Insecta* **9**: 67–75.
- Dietze R., Münch M., Vogel D. 2006. Bemerkenswerte Funde von Wanzen in Sachsen (Heteroptera). Beiträge zur Kenntnis der Wanzenfauna Sachsens Teil 1. *Sächsische Entomologische Zeitschrift* **1**: 2–32.
- Flores A.F., Riveras M.B. 2018. Primer registro de *Metopoplax ditomoides* (Costa) (Hemiptera: Oxycarenidae) en Chile. *Revista Chilena de Entomología* **44**: 35–39.
- Gierlasiński G., Taszakowski A. 2013–2020. Pluskwiaki różnoskrzydłe (Hemiptera: Heteroptera) Polski. <http://www.heteroptera.us.edu.pl>; dostęp 10.01.2020.
- Gruschwitz W. 2003. *Metopoplax ditomoides* und *Metopoplax fuscineris* – zwei für die Fauna Sachsen-Anhalts neue Wanzen (Heteroptera, Lygaeidae). *Entomologische Mitteilungen Sachsen-Anhalt* **11**: 82.
- Gruschwitz W. 2006. Liste der bisher um Staßfurt (Sachsen-Anhalt) nachgewiesenen Wanzen (Insecta, Heteroptera) – 4. Nachtrag. Halophila. *Mitteilungsblatt der Fachgruppe Faunistik und Ökologie Staßfurt* **49**: 14–17.
- Harvey P. 2008. Recorder report. *Het News* **12**: 16.
- Hebda G., Gutowski J. M. 2019. Materiały do rozmieszczenia pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) wybranych obszarów Polski: Podlasie, Puszcza Białowieska, Wyżyna Lubelska, Nizina Sandomierska i Rostocze. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **13**: 59–64.
- <https://www.naturbasen.dk/art/44221/metopoplax-ditomoides>; dostęp 12.10.2020.
- Josifov M. 1999. Heteropterous insects in the Sandanski-Petrich Kettle, Southwestern Bulgaria. *Historia naturalis bulgarica* **10**: 35–66.
- Kondracki J. 2011. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, 440 ss.
- Lis B., Kadej M. 2019. *Metopoplax ditomoides* (A. Costa, 1843) (Hemiptera: Oxycarenidae) – pierwsze stwierdzenie w Polsce. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **13**: 105–107.
- Łomnicki M. 1882. Pluskwy różnoskrzydłe (Hemiptera-Heteroptera) znane dotychczas z Galicji. *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej PAU* **16**: 37–55.
- Nowicki M. 1868. Wykaz pluskwówek (Rhynchota F., Hemiptera). *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej PAU* **2**: 91–107.
- Péricart J. 1998b. Hemiptères Lygaeidae euro-méditerranéens. Vol. 2. *Faune de France* **84B**. Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris, 453 ss.
- Protić L. J. 1996. Heteroptera collected on the mountains Stol and Crni Vrh, east Serbia. *Acta Entomologica Serbica* **1**: 49–57.
- Ryan R. 2018. *An annotated addendum to Southwood & Leston's land and water bugs of the British Isles*. Oxford, UK, 36 ss.
- Saars A. 1931. Latvija sastopamas posmsnukainu sugas (Hemiptera). [Hemipteroid (Hemiptera) species occurring in Latvia]. *Daba* **8**: 71–90.
- Schmolke F., Bräu M., Schönitzer K. 2006. Interessante Wanzenfunde aus Bayern unter besonderer Berücksichtigung der Coreoidea (Insecta: Heteroptera, Geocorisae). *Beiträge zur bayerischen Entomofaunistik* **8**: 131–181.
- Spungis V. 2003. A preliminary checklist of ground bugs (Lygaeidae Schilling, 1829) of Latvia. *Latvijas Entomologs* **40**: 12–15.
- Spungis V. 2009. Fauna of ground bugs (Hemiptera: Lygaeidae) in Latvia. *Latvijas Entomologs* **47**: 76–92.
- Smreczyński S. 1954. Materiały do fauny pluskwiaków (Hemiptera) Polski. *Fragmenta Faunistica* **7**: 1–146.
- Stobiecki S. 1915. Wykaz pluskwiaków (Rhynchota) zebranych w Galicji zachodniej i środkowej. *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej PAU* **49**: 126–219.
- Voigt K., Rietschel S. 1993. Zur Wanzenfauna der Sandäcker bei Wiesental/Baden. *Carolinea* **51**: 112–114.
- Wheeler A.G. Jr., Hoebeke E.R. 2012. *Metopoplax ditomoides* (Costa) (Hemiptera: Lygaeoidea: Oxycarenidae): First Canadian Record of a Palearctic Seed Bug. *Journal of the Entomological Society of British Columbia* **109**: 70–71.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Otrzymano (received): 14 October 2020
Zaakceptowano (accepted): 21 December 2020